

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ПЛЕВЕН
ФАКУЛТЕТ „ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ“
КАТЕДРА „ОБЩЕСТВЕНОЗДРАВНИ НАУКИ“

Лекция №3

ТЕОРИИ В БИЗНЕС ЕТИКАТА

Проф. д-р Силвия Александрова-Янкуловска, д.м.н.

Деонтологични

Действието е добро, ако е в съответствие с общоприети принципи.

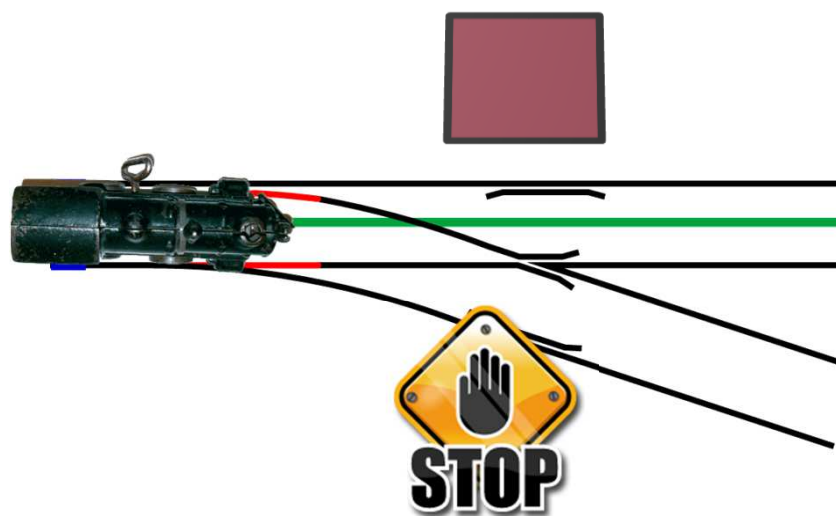
Консеквенциални

Моралното решение се взима на базата на последиците от различните варианти на поведение – предпочита се варианта с най-добър резултат.

- **Хедонизъм**
- **Утилитаризъм**

**Теории в
бизнес
етиката**

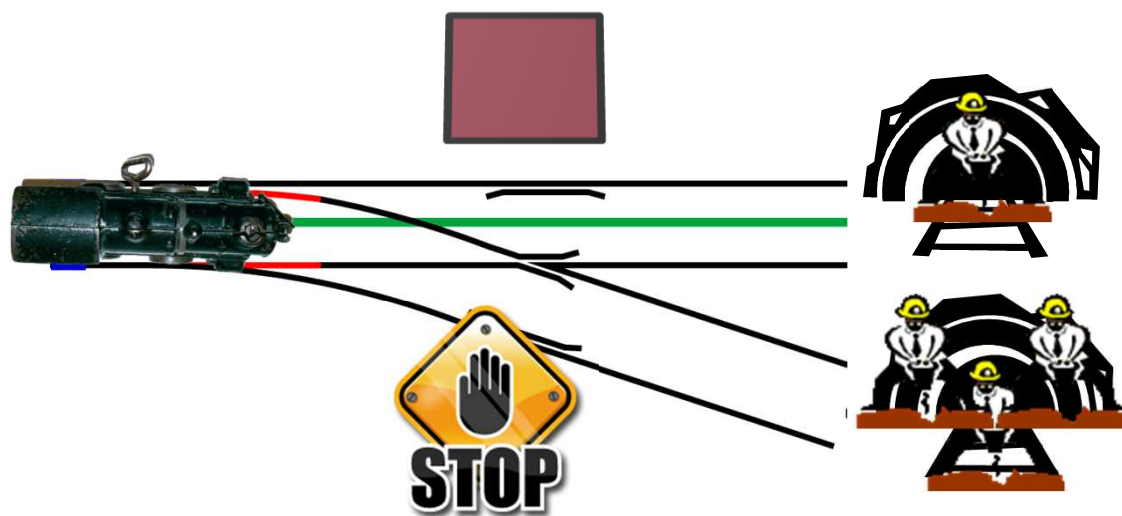
Консеквенциални теории в бизнес етиката

Консеквенциални теории в бизнес етиката

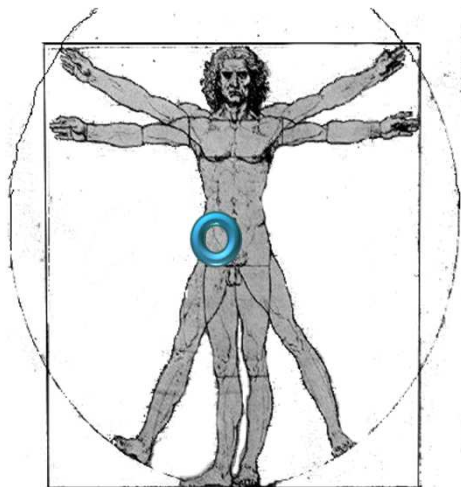
Консеквенциални теории в бизнес етиката

Консеквенциални теории в бизнес етиката

Според консеквенциалните теории трябва да се избере този вариант на поведение сред наличните алтернативи, който би довел до най-добрите последици.

Деонтологични теории в бизнес етиката

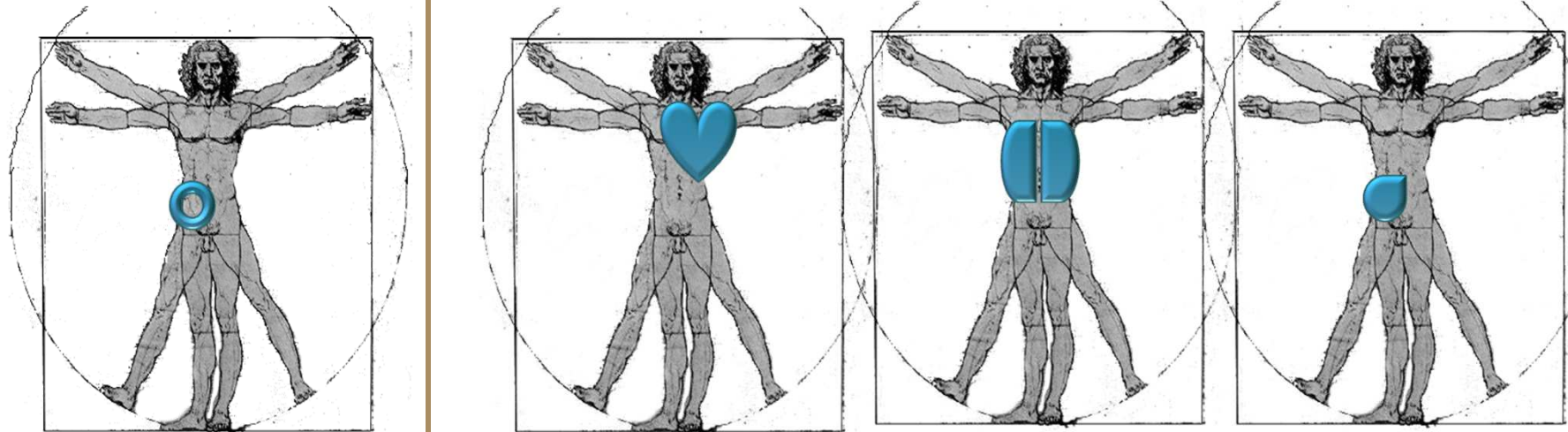

Случаят с хирурга

Представете си, че сте хирург, извършващ апендектомия.

Деонтологични теории в бизнес етиката

Докато пациентът е под анестезия, се срещате за 3-ма пациенти, лежащи в интензивно отделение. Единият се нуждае от сърце, другият – от бял дроб, а третият – от бъбрек. Можете ли да пожертвате пациента с апендектомията, за да спасите 3 други животи?

Деонтологични теории в бизнес етиката

Когато извършваме действие, наше морално задължение е да изберем алтернативата, която е в съгласие с моралните принципи, независимо от последиците.

И в двата описани примера могат да бъдат спасени 3 живота на цената на един.

- В случая на хирурга** са налице важни морални принципи, направляващи решението му – моралната забрана за умишлено убиване на хора и изискването за информирано съгласие на пациента.
- В случая на стрелочника** човек е убит без неговото съгласие, но това би се случило и ако влака беше пренасочен към другия тунел. Така че, макар и моралния принцип сам по себе си да е важен, той не предоставя решение в случая.

□ **Консеквенционализъмът**

може да се изроди до „целта оправдава средствата“ и в такива случаи е добре да има твърди принципи за проверка на нещата.

- **Деонтологията** може да се изроди в морален фанатизъм и тогава е добре да се помисли за последиците.

**Допълващи се
взаимоотношения
консеквенциализъм
-деонтология**

❑ В такива случаи
приоритет има
деонтологията!

❑ Единствено, когато
приложението на даден
принцип води до
сериозни последици, се
отдава приоритет на
консеквенционализма.

**Противопоставени
взаимоотношения
консеквенциализъм
-деонтология**

- Консеквенциална теория
- Дадено действие е добро, когато резултатът е това, което хората предпочитат.
- Всяко действие, обаче, има както добри, така и лоши последици. Следователно, важно е претеглянето на рисковете и ползите.
- Когато трябва да изберем между няколко алтернативи на поведението, трябва да предпочетем тази, която носи най-голяма полза.
- Търси се най-доброто за всички въвлечени лица.

У
Т
И
Л
И
Т
А
Р
И
З
Ъ
М

Калкулирайте отговора на въпроса „Да сключа ли брак?“ според Вашата собствена преценка на Единиците удоволствие

Ако сключа брак		Единици удоволствие	Ако не сключа брак		Единици удоволствие
1	Сигурен сексуален живот		1	Свобода на връзките	
2	Но никакво заиграване		2	Самота	
3	Радост от децата		3	Няма деца и внуци	
4	Разходи по децата		4	Няма отговорности	
5	Компания на стари години		5	Нищо не ме задържа на едно място или работа	
6	Отговорности, обвързаност, тежести		6	Никой не го е грижа жив ли съм или не	
Обща полза от сключване на брак			Обща полза от несключване на брак		

У
Т
И
Л
И
Т
А
Р
И
З
Ъ
М

Ако сключва брак		Единици удоволствие	Ако не сключва брак		Единици удоволствие
1	Сигурен сексуален живот	+1000	1	Свобода на връзките	+500
2	Но никакво заиграване	-300	2	Самота	-300
3	Радост от децата	+700	3	Няма деца и внуци	-800
4	Разходи по децата	-300	4	Няма отговорности	+1000
5	Компания на стари години	+400	5	Нищо не ме задържа на едно място или работа	+400
6	Отговорности, обвързаност, тежести	-600	6	Никой не го е грижа жив ли съм или не	-500
Обща полза от сключване на брак		+700	Обща полза от несключване на брак		+300

Недостатъци

Проблеми в измерването

Преимущества

- Флексибилна теория – преценката се прави за всяко индивидуално действие
- Емпирична – предпочитанията могат да се измерят със социологични методи
- Добра основа за изграждане на управленска политика

У
Т
И
Л
И
Т
А
Р
И
З
Ъ
М

- ❑ Огромно разнообразие от етични теории, при което съвсем не е толкова очевидно коя теория трябва да бъде приложена към конкретния проблем.
- ❑ Теориите са общи, така че невинаги е ясно как трябва да се интерпретират в дадения случай.
- ❑ Не съществува консенсус по тези въпроси.

**Защо етичните
теории не дават
лесни отговори?**

Принцип Да действаш правилно	Индивидуален процес Адаптивност и отзивчивост		Политика, Курс на поведение Да правиш добро
	ЕТИКА НА ДОБРОДЕТЕЛТА	ЕТИЧНО ИЗРАСТВАНЕ	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Етика на добродетелта на Аристотел 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Комуитаризъм 	
	ДЕОНТОЛОГИЧНА ЕТИКА	КОНСЕКВЕНЦИАЛНА ЕТИКА	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Кантианизъм 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Утилитаризъм 	
Институционална структура Устойчивост и постоянство			

- ❑ Противоположна на утилитаризма.
- ❑ Акцентираща се върху това, което прави човека добър.
- ❑ Не представлява система от правила, а по-скоро набор от индивидуални характеристики, които обезпечават „правилен“ избор.
- ❑ „Какво би направил един добродетелен човек в тази ситуация?“

Етика на добродетелта на Аристотел

Контекст	Порок на недостига	Добродетел	Порок на излишъка
Заплаха		Смелост	
Физически удоволствия		Самоконтрол	
Богатство		Щедрост	
Пари		Разкош	
Мнение за себе си		Благородство	
Лично признание		Равнодушие	
Слаби дразнителни		Търпение	
Лично поведение		Любезност	
Искреност в изразяването		Правдивост	
Общителност		Духовитост	

Контекст	Порок на недостига	Добродетел	Порок на излишъка
Заплаха	Страхливост	Смелост	Безразсъдство
Физически удоволствия	Безразличие /неспособност да се оцени радостта от физическите удоволствия/	Самоконтрол	Ненаситност
Богатство	Дребнавост	Щедрост	Прахосничество
Пари	Скъперничество	Разкош	Разсипничество
Мнение за себе си	Смирение	Благородство	Суетност
Лично признание	Фалшива скромност	Равнодушие	Кариерист
Слаби дразнителни	Пораженство	Търпение	Избухливост
Лично поведение	Раболепие	Любезност	Свадливорост
Искреност в изразяването	Самосъжаление	Правдивост	Самохвалство
Общителност	Грубост	Духовитост	Простащина

Утилитаризъм ?

Деонтология ?

Етика на
добродетелта ?

- ❑ Хората могат да достигнат моралния си потенциал само ако са част от развиваща се общност.
- ❑ Допринасяйки за етичното израстване на общността, хората стават етични индивиди.
- ❑ Не подкрепя универсализма - различните общности могат да развият собствени ценности и морални принципи - *Трябва ли бизнеса да се опитва да създаде хомогенен свят, в който всеки да консумира едни и същи продукти и да споделя еднакви ценности? Или бизнесът трябва да отговаря на особеностите на различните общества и групи като съответно разнообразява продуктите и бизнес моделите?*

Комунитаризъм

Теория	Предмет	Типичен въпрос
Деонтология	Задължения към другите	Към кого имам задължения в тази ситуация? Какво би се случило, ако всеки постъпи като мен? Как се отнасям към хората – само като към средство за постигане на моите цели или отчитам и какво те самите биха искали?
Утилитаризъм	Социални последици	Ако взема под внимание всички възможни последици от моите действия за всички въввлечени лица, какъв е крайния резултат - по-добър или по-лош? Каква е вероятността да се случат тези последици и каква е тежестта им?
Етика на добродетелта	Морален характер	Как би постъпил един благоприличен, честен човек на мое място?
Комуитаризъм	Доброто за общността	Как биха постъпили хората от моята общност?

ОТГОВОРНОСТИ
КЪМ
ПОТРЕБИТЕЛЯ

През 1962 г. американският президент Джон Кенеди :

1. Правото на сигурност: да бъде защитен от продажбата на стоки и услуги, които са опасни за здравето или живота;
2. Правото да бъде информиран: да бъде защитен от невярна или подвеждаща информация и да му се осигури възможност да избира, след като бъде информиран;
3. Правото да избира: да му бъде осигурен, доколкото е възможно, достъп до разнообразни стоки и услуги с конкурентни цени;
4. Правото да бъде чут: да му бъде гарантирано, че неговите интереси ще бъдат признати и защитени чрез правителствена политика

„Харта на
правата на
потребителя“

- Според **принципа на съответна грижа** производителите имат морално задължение да защитят потребителите срещу всички предвидими рискове.
- Простира се върху проектирането, производството и информацията за продукта.
- **Рискове:** ограничава се изборът, дългосрочни рискове, отговорност на потребителя

Право на
сигурност (1)

Подход на социалната цена -

утилитарен по същността си -
производителят трябва винаги да
компенсира потребителя за
настъпили вреди поради дефекти в
продукта.

- Увеличава се законовата сигурност за клиентите.
- ***Рискове:*** ниска отговорност на потребителите, ограничена иновативност

Право на
сигурност (2)

**ОТГОВОРНОСТИ
КЪМ
СЛУЖИТЕЛИТЕ**

- ✓ Стрес на работното място
- ✓ От етична гледна точка работодателите имат морална отговорност да предотвратят възникването на заболявания свързани с изпълнението на професионалните задължения.

Отговорности към
здравето на
служителите

Сигурност за работното място

- Желание на служителите да допринасят чрез своите знания и усилия за увеличаване продуктивността на компанията;
- Предотвратява се твърде лесното освобождаване на хора при финансови затруднения.
- Внимателна и умерена политика на наемане на работна ръка.
- Насърчават се служителите да мислят в дългосрочен план за приноса си за бизнеса.

Пригодност за заетост

Работещият трябва да запазва и изгражда качества, които да го правят годен за придобиване на работа.

Психологичен договор е обединяващ термин за мненията, схващанията, очакванията и задълженията, които оформят договора между работника и работодателя.

Стар психологичен договор

Нов психологичен договор

Сигурна работа/лоялност

▪ Пригодност/ангажираност

Дългосрочен

▪ Краткосрочен

Стабилност

▪ Флексибилност

Емоционална обвързаност

▪ Неутралност

*Зависимост
(работодателят
направлява кариерата)*

▪ Отговорност (служителят сам
направлява кариерата си)

Права на служителите в контекста на новия психологичен договор

- Да бъдат третираны като индивиди, които могат ефективно да допринесат за организацията и трябва да разполагат със средствата за това;
- Да получават обратна информация за справянето си с работата и съответни възможности за подобряване на уменията си;
- Право на обучение и придобиване на нови способности;
- Предоставяне на възможност за регулярно практикуване на уменията и тестването им в реална пазарна среда;
- Да очакват предприемане на всички възможни мерки за предотвратяване на освобождаването им, освен ако това не е крайно наложително; при наличие на оплаквания от работата им да се подсигурят справедливи процедури за изслушване и на двете страни;
- При избор между служителите по отношение на назначаване, повишение и други ще се прилагат обективни критерии без дискриминация и предубеждения;

Права на служителите в контекста на новия психологичен договор (2)

- Право на смяна на работно място в рамките на компанията при придобиване на нови умения;
- Възможност за развитие на професионалните компетенции;
- Да бъдат изслушвани и да се обединяват в професионални асоциации, за да защитават ефективно интересите си пред работодателите;
- Справедливо заплащане за труда си в съответствие с уменията и отговорностите си;
- Право да споделят финансовия успех на компанията;
- Да не бъдат възпрепятствани от участие в обществен дебат по въпроси, засягащи компанията, както и да не бъдат насилвани за такива участия;

Права на служителите в контекста на новия психологичен договор (3)

- Да очакват, че ще бъдат взети всякакви необходими мерки за защита на здравето и безопасността им, в това число и избягване на ненужен и прекомерен стрес;
- Право на личен живот извън работното място, както и съответно задължението на работодателите да не поставят нереалистични задачи пред служителите и да ги лишават от личен живот;
- Да бъдат информирани за перспективите на бизнеса;
- Правото да се включват в обществени инициативи.

Задължения на служителите в контекста на новия психологичен договор

- Да се стремят към постигане целите на компанията и собствено развитие;
- Да имат желание да работят в условията на флексибилност и да използват изцяло уменията си;
- Да сътрудничат на колегите си без предубеждения и дискриминация;
- Да вземат мерки за защита на собственото си и на другите здраве и безопасност.